

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΥΠΟΘΕΣΗ

ΚΑΙ ΟΕΔΕ και Τ ΕΒΛΟΕ ΕΕ κατά της **ΕΛΛΑΔΟΣ**

(Προσφυγή υπ' αριθ. 55794/00)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

10 Ιουλίου 2003

*Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική
υπό τις οριζόμενες στο άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως προϋποθέσεις.*

Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ, 10-07-03

[υπογραφή]

/ S. NIELSEN /

Αναπληρωτής Γραμματέας του Τμήματος

Στην υπόθεση ΟΕΔΕ και Τ ΕΒΛΟΕ ΕΕ κατά
της Ελλάδος,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συγκροτηθέν από τμήμα απαρτιζόμενο από τους δικαστές:

P.LORENZEN, Πρόεδρο,

K.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

F. TULKENS,

N. VAJÍĆ,

E. LEVITS,

A. KOVLER,

V. ZAGREBELSKY,

και από τον S. NIELSEN, *Αναπληρωτή Γραμματέα του Τμήματος.*

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο στις 30 Απριλίου 2002 και 19 Ιουνίου 2003.

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω τελευταία ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει της (υπ' αριθ. 55794/00) προσφυγής, την οποία κατέθεσαν κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας η Ελληνίδα υπήκοος **ΑΙΘΕ**, ως και η εταιρεία **Τ ΕΒΛΟΕ ΕΠΕ** (οι προσφεύγουσες), οι οποίες προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 7 Μαρτίου 2000 δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγουσες εκπροσωπούνται ενώπιον του Δικαστηρίου από τον Δικηγόρο Θεσσαλονίκης Κ. Χωρομίδη. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους του πληρεξουσίου της, Μ. Απέσσο, Σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Β. Πελέκου, Δικαστική Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγουσες παραπονούνται, ειδικότερα, υπό το πρίσμα του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, ότι αδυνατούν να τύχουν πλήρους επανορθώσεως για την απαλλοτρίωση τμημάτων των οικοπέδων τους.

4. Της προσφυγής επελήφθη το δεύτερο τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 § 1 του Κανονισμού). Στο πλαίσιο αυτού, το τμήμα στο οποίο ανετέθη η εξέταση της υποθέσεως (άρθρο 27 § 1 της Συμβάσεως) συγκροτήθηκε συμφώνως προς το άρθρο 26 § 1 του Κανονισμού.

5. Την 1^η Νοεμβρίου 2001, το Δικαστήριο μετέβαλε τη σύνθεση των τμημάτων του (άρθρο 25 § 1 του Κανονισμού). Της παρούσης προσφυγής επελήφθη το πρώτο τμήμα, όπως ανασυγκροτήθηκε (άρθρο 52 § 1).

6. Με την από 30 Απριλίου 2002 απόφαση, το τμήμα έκανε την προσφυγή εν μέρει δεκτή.

7. Οι προσφεύγουσες κατέθεσαν εγγράφως παρατηρήσεις επί της ουσίας της υποθέσεως, όχι όμως και η Κυβέρνηση (άρθρο 59 § 1 του Κανονισμού). Οι προσφεύγουσες διέτυπωσαν τις αξιώσεις τους ως προς τη δίκαια ικανοποίηση και η Κυβέρνηση αντέκρουσε τα σχετικά επιχειρήματα.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

8. Η πρώτη προσφεύγουσα γεννήθηκε το 1930 και διαμένει στη Θεσσαλονίκη. Η δεύτερη προσφεύγουσα είναι μία ομόρρυθμη εταιρεία, η οποία εδρεύει στην Πιερία (Β. Ελλάδα).

9. Στις 7 Ιουλίου 1994, με (την υπ' αριθ. 1078361/4744/0010) κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Δημοσίων Έργων, το Ελληνικό Δημόσιο προέβη στην απαλλοτρίωση ακινήτων συνολικού εμβαδού 455 024 τ.μ., προκειμένου να διαμορφωθούν ορισμένα τμήματα της εθνικής οδού, τα οποία συνδέουν τις πόλεις Πλαταμώνα και Κατερίνη με την Πιερία. Απαλλοτριώθηκε έκταση 2 455,12 τ.μ. (με αριθμό κτηματολογίου 64) ιδιοκτησίας της πρώτης προσφεύγουσας, και έκταση 2 401 τ.μ. (με αριθμό κτηματολογίου 214) ιδιοκτησίας της δεύτερης προσφεύγουσας. Η διοίκηση απεφάσισε ότι για 716,40 τ.μ. του υπ' αριθ. 64 οικοπέδου και 490 τ.μ. του υπ' αριθ. 214 οικοπέδου, δεν έπρεπε οι προσφεύγουσες να εισπράξουν αποζημίωση διότι έπρεπε να θεωρηθεί ότι ωφελούνται από την κατασκευή της οδού.

10. Στις 7 Ιουνίου 1995, το Δημόσιο κατέθεσε ενώπιον του Πρωτοδικείου Κατερίνης αγωγή, ζητώντας να ορισθεί προσωρινό ποσό μονάδος ανά τετραγωνικό μέτρο ως αποζημίωση. Η πρώτη προσφεύγουσα δεν εκλήθη να παραστεί.

11. Στις 14 Ιουνίου 1996, το δικαστήριο όρισε την προσωρινή αποζημίωση για το υπ' αριθ. 214 οικοπέδο. Όρισε επίσης την ειδική αποζημίωση για τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα του οικοπέδου σε 100 000 000 δραχμές (απόφαση 118/1996).

12. Οι προσφεύγουσες προσέφυγαν στη συνέχεια ενώπιον του Εφετείου Θεσσαλονίκης, ζητώντας να ορισθεί η οριστική αποζημίωση για την απαλλοτρίωση. Στις παρατηρήσεις τους, εξέθεσαν ότι το αμάχητο νόμιμο τεκμήριο, συμφώνως προς το οποίο ο κύριος του οποίου το ακίνητο έχει πρόσοψη επί δημοσίου χώρου, ωφελείται από την επέκταση του χώρου αυτού, αντέβαινε προς τα άρθρα 17 του Συντάγματος και 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 στη Σύμβαση.

13. Με την από 18 Ιουνίου 1997 μη οριστική απόφαση, το Εφετείο διαπίστωσε ότι όσον αφορά τον προσδιορισμό του ποσού μονάδος της αποζημιώσεως για τα ακίνητα τα οποία απαλλοτριώθηκαν προκειμένου να κατασκευασθεί εθνική οδός, το δικαστήριο περιοριζόταν να ορίσει το εν λόγω ποσό, χωρίς να εξετάσει την ύπαρξη και την έκταση της υποχρεώσεως των παρόδων να συμμετέχουν στα έξοδα της απαλλοτριώσεως συμφώνως προς το άρθρο 1 του Νόμου 653/1977. Διέταξε δε πραγματογνωμοσύνη προκειμένου να υπολογισθεί η πραγματική αξία των ιδιοκτησιών οι οποίες απαλλοτριώθηκαν (απόφαση 2380/1997).

14. Στις 29 Σεπτεμβρίου 1999, το Εφετείο όρισε το οριστικό ποσό μονάδος της αποζημιώσεως σε 8 000 δραχμές ανά τετραγωνικό μέτρο για την απαλλοτρίωση των υπ' αριθ. 64 και 214 οικοπέδων. Όρισε επίσης το οριστικό ποσό της ειδικής αποζημιώσεως για τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα του υπ' αριθ. 64 οικοπέδου σε 45 142 390 δραχμές (απόφαση 2741/1999).

15. Στις 18 Μαρτίου 2000, οι προσφεύγουσες κατέθεσαν αίτηση αναιρέσεως. Υπεστήριζαν ότι το γεγονός ότι το Εφετείο περιοριζόταν στον προσδιορισμό της αποζημιώσεως για την απαλλοτρίωση, χωρίς να εξετάσει την ύπαρξη και το εύρος της υποχρεώσεως των παρόδων να συμμετέχουν στα έξοδα της απαλλοτριώσεως, παραβίαζε το άρθρο 17 του Συντάγματος, ως και τα άρθρα 6 § 1 της Συμβάσεως και 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.

16. Με την από 23 Μαρτίου 2001 απόφαση, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση, τουλάχιστον κατά το μέρος που αφορούσε την παρούσα υπόθεση (απόφαση 480/2001).

II. ΟΙΚΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

17. Το άρθρο 17 του Συντάγματος ορίζει ότι:

«1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρους αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά τον χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά τον χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο (...)»

18. Ο Α.Ν. 797/1971 από 30 Δεκεμβρίου 1970 / 1^{ης} Ιανουαρίου 1971 αποτελεί τη βασική νομοθεσία η οποία διέπει τις απαλλοτριώσεις, κατ' εφαρμογή των αρχών οι οποίες διατυπώνονται στις συνταγματικές διατάξεις. Κατά το άρθρο 13 § 1, η αποζημίωση υπολογίζεται βάσει της πραγματικής αξίας της απαλλοτριούμενης ιδιοκτησίας κατά τον χρόνο δημοσιεύσεως της περί απαλλοτριώσεως αποφάσεως.

Κατά την παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου, σε περίπτωση απαλλοτριώσεως τμήματος ακινήτου και οσάκις το μη απαλλοτριούμενο τμήμα υφίσταται σημαντική μείωση της αξίας του ή αχρηστεύεται, η απόφαση η οποία ορίζει την αποζημίωση, προσδιορίζει επίσης την ειδική αποζημίωση για το τμήμα αυτό. Η εν λόγω ειδική αποζημίωση καταβάλλεται στον ιδιοκτήτη συγχρόνως με εκείνη η οποία προβλέπεται για το απαλλοτριούμενο τμήμα.

19. Οι οικείες διατάξεις του άρθρου 1 του Νόμου 653/1977 από 25 Ιουλίου / 5 Αυγούστου 1977, περί των υποχρεώσεων παρόδιων ιδιοκτητών προκειμένου περί διανοίξεως εθνικών οδών, ορίζουν ότι 1. Σε περίπτωση διανοίξεως, εκτός σχεδίου πόλεως, εθνικών οδών πλάτους μέχρι 30 μ., οι ωφελούμενοι παρόδιοι ιδιοκτήτες οφείλουν να πληρώσουν για ζώνη πλάτους 15 μ., συμμετέχοντες έτσι στα έξοδα απαλλοτριώσεως των επί των οδών αυτών κειμένων ακινήτων. Η επιβάρυνση αυτή δεν δύναται εν τούτοις να υπερβαίνει το ήμισυ της επιφανείας του εν λόγω ακινήτου. (...) 3. Για τους σκοπούς της εφαρμογής του παρόντος άρθρου, θεωρούνται ωφελούμενοι παρόδιοι ιδιοκτήτες όσοι διαθέτουν ακίνητα με πρόσοψη επί των διανοιγμένων οδών. 4. Οσάκις οι δικαιούχοι αποζημιώσεως λόγω απαλλοτριώσεως υποχρεούνται συγχρόνως σε πληρωμή μέρους αυτής, υφίσταται συμψηφισμός δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

20. Το τεκμήριο αυτό, κατά το οποίο η εκ των σχετικών χωροταξικών έργων οδοποιίας απορρέουσα υπεραξία αποτελεί επαρκή αποζημίωση, θεωρείτο επί μακρόν αμάχητο. Κατόπιν των αποφάσεων του Δικαστηρίου στις υποθέσεις *Κατικαρίδη κ.λ.π. κατά της Ελλάδος*, *Τσώμτσος κ.λ.π. κατά της Ελλάδος* (αποφάσεις από 15 Νοεμβρίου 1996, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-V) και *Παπαχελά κατά της Ελλάδος* ([GC], n° 31423/96, § 49, ECHR 1999-II), τα εθνικά δικαστήρια δέχονται του λοιπού ότι το εν λόγω τεκμήριο δεν είναι πλέον αμάχητο. Επομένως, οι ενδιαφερόμενοι δύνανται να προσφεύγουν ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, ζητώντας να αναγνωρισθούν ως μη ωφελούμενοι ιδιοκτήτες κατά την έννοια του

προρρηθέντος νόμου και να εισπράξουν, περιπτώσεως δοθείσης, συμπληρωματική αποζημίωση (βλ. απόφαση 10737/1998 του Εφετείου Αθηνών, το οποίο, επιληφθέν παρομοίου αιτήματος στο πλαίσιο άλλης υποθέσεως, διέταξε πραγματογνωμοσύνη προκειμένου να διαπιστωθεί εάν οι ενάγοντες είχαν πράγματι ωφεληθεί, ως παρόδοι ιδιοκτήτες, από την απαλλοτρίωση της οποίας απετέλεσαν αντικείμενο).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1

21. Οι προσφεύγουσες παραπονούνται ότι οι ιδιοκτησίες τους απαλλοτριώθηκαν χωρίς να τους καταβληθεί πλήρης αποζημίωση για όλα τα απαλλοτριωθέντα τμήματα αυτών. Πράγματι, θεωρήθηκαν, δυνάμει του άρθρου 1 του Νόμου 653/1977, ως ωφελούμενες λόγω της διανοίξεως της οδού ιδιοκτήτριες, και όφειλαν συνεπώς να συμμετάσχουν στα έξοδα απαλλοτριώσεως του ακινήτου τους, παρά το γεγονός ότι τα εθνικά δικαστήρια έκριναν ότι η αξία των μη απαλλοτριωθέντων ακινήτων τους είχε υποστεί σημαντική μείωση και τους επιδίκασαν ειδική αποζημίωση για τον λόγο αυτό. Οι προσφεύγουσες επικαλούνται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, το οποίο ορίζει ότι:

«Παν φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή

προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

22. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, στην απόφασή του περί του παραδεκτού της προσφυγής, απεφάνθη συγχρόνως, επί της ουσίας, επί της προκαταρκτικής ενστάσεως της Κυβερνήσεως, περί μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, εν προκειμένω η προσφυγή ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, προκειμένου να αποδειχθεί ότι οι προσφεύγουσες δεν είναι ωφελούμενες ιδιοκτήτριες κατά την έννοια του επίμαχου νόμου. Κατά την Κυβέρνηση, παρόμοια αγωγή θα είχε επιτρέψει στις προσφεύγουσες, περιπτώσεως δοθείσης, να εισπράξουν συμπληρωματική αποζημίωση.

23. Ως προς την ουσία, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η αποζημίωση η οποία ορίσθηκε στην παρούσα υπόθεση από τα εσωτερικά δικαστήρια, ήταν ευλόγως ανάλογη της αξίας των απαλλοτριωθέντων ακινήτων.

24. Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι η καταβολή αποζημιώσεως από τα εσωτερικά δικαστήρια για τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα των οικοπέδων τους, λόγω της μείσεως της αξίας τους, ισοδυναμεί με έχουσα ισχύ δεδικασμένου αναγνώριση του γεγονότος ότι οι ιδιοκτησίες τους δεν δύνανται να θεωρηθούν ως ωφελούμενες και υποκείμενες στην «αυταποζημίωση» η οποία προβλέπεται από τον Νόμο 653/1977. Επομένως, δεν θα έπρεπε οι ιδιοκτήτες να είναι υποχρεωμένοι να εγείρουν νέα αγωγή ενώπιον του πολυμελούς πρωτοδικείου προκειμένου τούτο να εξετάσει εκ νέου εάν ο παρόδιος ιδιοκτήτης ωφελείται, αφού το ζήτημα αυτό κρίθηκε οριστικά από τα εσωτερικά δικαστήρια. Κατά τις προσφεύγουσες, το γεγονός ότι υποχρεούνται να εισάγουν παρόμοια αγωγή, συνιστά μη συμμόρφωση προς το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 ως και προς την «εύλογη προθεσμία», την οποία εγγυάται το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, διότι θα διαρκέσει τουλάχιστον τέσσερα-πέντε έτη μέχρι της εκδόσεως οριστικής αποφάσεως.

25. Οι προσφεύγουσες αναφέρονται στις επιταγές του άρθρου 17 § 2 του Συντάγματος περί προηγουμένης πλήρους αποζημιώσεως και

καταλήγουν ότι υπέστησαν σημαντική οικονομική ζημία με αποτέλεσμα τη διάρρηξη της δικαίας ισορροπίας η οποία πρέπει να υφίσταται ανάμεσα στην προάσπιση του δικαιώματος ιδιοκτησίας και στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος.

26. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι μέτρο αναμείξεως στο δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας, πρέπει να εξασφαλίζει «δικαία ισορροπία» ανάμεσα στο γενικό συμφέρον της κοινωνίας και στις επιταγές της προασπίσεως των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων (βλ., μεταξύ άλλων, *Sporrong et Lönnroth κατά της Σουηδίας*, απόφαση από 23 Σεπτεμβρίου 1982, série A n° 52, σελ. 26, § 69). Για να εκτιμηθεί εάν με το επίδικο μέτρο τηρείται η επιθυμητή δικαία ισορροπία και, ειδικότερα, εάν δεν επιβαρύνει τον προσφεύγοντα με δυσανάλογο βάρος, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι προβλεπόμενοι από την εσωτερική νομοθεσία τρόποι αποζημιώσεως. Ως προς τούτο, άνευ καταβολής ποσού ευλόγως αναλόγου της αξίας του αγαθού, μία αποστέρηση ιδιοκτησίας αποτελεί συνήθως υπερβολική προσβολή η οποία δεν θα ηδύνατο να αιτιολογηθεί στο πλαίσιο του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1. Το τελευταίο δεν εγγυάται ωστόσο σε όλες τις περιπτώσεις το δικαίωμα σε πλήρη αποζημίωση, διότι οι νόμιμοι σκοποί «δημόσιας ωφέλειας» είναι δυνατόν να αιτιολογούν αποζημίωση κατώτερη της πλήρους αγοραστικής αξίας (βλ. *Ιερές Μονές κατά της Ελλάδος*, απόφαση από 9 Δεκεμβρίου 1994, série A n° 301-A, σελ. 34-35, §§ 70-71).

27. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στις υποθέσεις *Κατικαρίδης κ.λ.π. κατά της Ελλάδος* και *Τσώμτσος κ.λ.π. κατά της Ελλάδος*, είχε επικρίνει το αμάχητο τεκμήριο του άρθρου 1 § 3 του Νόμου 653/1977. Είχε κρίνει ότι το σύστημα αυτό, το οποίο χαρακτηρίζεται από υπερβολική ακαμψία, ουδόλως λάμβανε υπόψη το πολυσχιδές των περιπτώσεων, αγνοώντας τις διαφορές οι οποίες προκύπτουν κυρίως από τη φύση των έργων και τη διαμόρφωση των χώρων, γεγονός το οποίο είχε οδηγήσει το Δικαστήριο να διαπιστώσει παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 (απόφαση

Κατικαρίδης και λοιποί κατά της Ελλάδος, ο.α., σελ. 1688-1689, § 49, και απόφαση Τσώμτσος και λοιποί κατά της Ελλάδος, ο.α., σελ. 1715-1716, § 40).

28. Μετά την έκδοση των αποφάσεων αυτών, τα ελληνικά δικαστήρια εγκατέλειψαν τη νομολογία τους, συμφώνως προς την οποία το τεκμήριο κατά το οποίο οι ιδιοκτήτες ωφελούνταν από τα έργα βελτιώσεως οδού, ήταν αμάχητο. Ήδη, τα πολιτικά δικαστήρια τα οποία ορίζουν το ποσό μονάδος της αποζημιώσεως, είναι αναρμόδια να εξετάσουν εάν οι ιδιοκτήτες απαλλοτριωθέντος οικοπέδου ωφελούνται ή όχι από τα έργα οδοποιίας, ούτως ώστε οι εν λόγω ιδιοκτήτες, εάν θεωρούν ότι ζημιώνονται, να πρέπει να εγείρουν νέα διαδικασία ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων.

29. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι, οσάκις η περιουσία ενός ατόμου αποτελεί αντικείμενο απαλλοτριώσεως, πρέπει να υφίσταται μία διαδικασία η οποία εξασφαλίζει μία σφαιρική εκτίμηση των συνεπειών μίας απαλλοτριώσεως, όπως, δηλαδή, η καταβολή αποζημιώσεως αναλόγως της αξίας του απαλλοτριωμένου, ο προσδιορισμός των δικαιούχων της αποζημιώσεως και κάθε άλλο σχετικό προς την απαλλοτρίωση ζήτημα.

30. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι αν και τα εθνικά δικαστήρια δέχονται πλέον ότι το τεκμήριο, συμφώνως προς το οποίο η απορρέουσα από χωροταξικά έργα οδοποιίας υπεραξία αποτελεί επαρκή αποζημίωση, δεν είναι πλέον αμάχητο, το σύστημα αποζημιώσεως των ιδιοκτητών στους οποίους επιβάλλεται μέτρο απαλλοτριώσεως, δεν παρουσιάζει αισθητή βελτίωση. Πράγματι, το τεκμήριο εξακολουθεί να υφίσταται και τα δικαστήρια τα οποία ορίζουν το ποσό της αποζημιώσεως, δεν λαμβάνουν υπόψη τη φύση των πραγματοποιούμενων έργων ούτε εάν από τα εν λόγω έργα ωφελούνται ή όχι οι ιδιοκτήτες. Αντιθέτως, το σύστημα, όπως λειτουργεί σήμερα, υποχρεώνει τους ιδιοκτήτες οι οποίοι θεωρούν ότι ζημιώνονται από τα έργα, να προσφεύγουν εκ νέου ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων προκειμένου να αποδείξουν ότι στην πραγματικότητα οι ιδιοκτησίες τους βλάπτονται. Και η διαδικασία αυτή κινδυνεύει να παραταθεί εάν ένας από τους διαδίκους

αποφασίσει να κάνει χρήση των ενδίκων μέσων τα οποία του προσφέρονται. Θα προσετίθετο λοιπόν σε εκείνη η οποία σκοπό έχει τον προσδιορισμό του ποσού μονάδος της αποζημιώσεως, η οποία περιλαμβάνει τρία στάδια: τον προσδιορισμό του ποσού μονάδος, κατ' αρχάς προσωρινού και εν συνεχεία οριστικού, της αποζημιώσεως, και την αναγνώριση των δικαιούχων της αποζημιώσεως.

31. Επίσης, το Δικαστήριο εκτιμά ότι είναι αντιφατικό το γεγονός να επιδικάζεται, όπως συνέβη εν προκειμένω, ειδική αποζημίωση (άρθρο 13 § 1 Α.Ν. 797/1971) λόγω μείωσης της αξίας του μη απαλλοτριωθέντος τμήματος του οικοπέδου, και, εφ' ετέρου, να κρίνεται ότι η αξία της ιδιοκτησίας αυξάνεται λόγω των έργων, συμφώνως προς το τεκμήριο.

32. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η Σύμβαση σκοπό έχει να εγγυάται δικαιώματα όχι θεωρητικά ή κενά περιεχομένου, αλλά συγκεκριμένα και πραγματικά (βλ. *Matthews κατά του Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], n° 24833/94, § 34, CEDH 1999-I). Όσον αφορά την προσβασιμότητα την οποία πρέπει να παρουσιάζει ένδικο μέσο, το οποίο επικαλείται κάποιος δυνάμει του άρθρου 35 § 1 της Συμβάσεως, τούτο συνεπάγεται κυρίως ότι οι περιστάσεις οι οποίες εκουσίως δημιουργούνται από τις αρχές, είναι τέτοιες ώστε να έχουν οι ενδιαφερόμενοι την πραγματική δυνατότητα να το εγείρουν. Όμως, αυτό δεν ισχύει στην παρούσα υπόθεση, και για τον λόγο αυτόν πρέπει να απορριφθεί η σχετική προκαταρκτική ένσταση.

33. Κατόπιν των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι διατηρώντας το τεκμήριο της «αυταποζημιώσεως» και υποχρεώνοντας τους υποκείμενους στο μέτρο ιδιοκτήτες να πολλαπλασιάσουν τις διαδικασίες για να έχουν τη δυνατότητα να εισπράξουν αποζημίωση δικαίως ανάλογη της αξίας του απαλλοτριωμένου ακινήτου, οι αρχές διέρρηξαν τη δικαία ισορροπία η οποία πρέπει να υφίσταται ανάμεσα στην προάσπιση των ατομικών δικαιωμάτων και στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος.

Υφίσταται, επομένως, παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.

II. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

34. Το άρθρο 41 της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Συμβάσεως ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβιάσεως αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.»

A. Ζημία

35. Για υλική ζημία όσον αφορά τα τετραγωνικά μέτρα για τα οποία δεν εισέπραξαν αποζημίωση, οι προσφεύγουσες ζητούν το ποσό το οποίο ορίσθηκε ως οριστική αποζημίωση από το Εφετείο Θεσσαλονίκης (8 000 δραχμές ανά τετραγωνικό μέτρο, βλ. παράγραφο 14 ανωτέρω) και την προσαύξηση του ποσού αυτού κατά 60% ή τόκο υπερημερίας 6% ετησίως από της ημερομηνίας της εν λόγω αποφάσεως. Οι προσφεύγουσες ζητούν περαιτέρω 5 870 ευρώ η κάθε μία για ηθική βλάβη.

36. Κατά την Κυβέρνηση, η υλική ζημία την οποία ενδεχομένως υπέστησαν οι προσφεύγουσες, δεν θα ηδύνατο να υπερβαίνει το αποτέλεσμα του πολλαπλασιασμού του ποσού μονάδος, το οποίο ορίσθηκε δικαστικώς για τα απαλλοτριωθέντα ακίνητα, και του αριθμού τετραγωνικών μέτρων, για τα οποία δεν κατεβλήθη αποζημίωση. Η Κυβέρνηση δηλώνει ότι δεν συντρέχει λόγος προσαυξήσεως του ποσού αυτού, «αφού η αξία των ακινήτων δεν μετεβλήθη κατά τα τρία τελευταία έτη επειδή ο πληθωρισμός παρέμεινε στα ίδια επίπεδα». Εξ άλλου, η Κυβέρνηση εκτιμά ότι η διαπίστωση παραβιάσεως της Συμβάσεως θα συνιστούσε επαρκή δικαία ικανοποίηση για την επανόρθωση της ηθικής βλάβης την οποία ενδεχομένως υπέστησαν οι προσφεύγουσες.

37. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι η παραβίαση η οποία διαπιστώθηκε στην παρούσα υπόθεση, συνίσταται σε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, στο μέτρο που οι υφιστάμενες διαδικασίες καθιστούν πέραν του δέοντος δυσχερή τη δυνατότητα για τους ιδιοκτήτες, στους οποίους επιβάλλονται μέτρα απαλλοτριώσεως, να αξιώσουν κατάλληλη αποζημίωση. Επομένως, το Δικαστήριο δεν θα ηδύνατο να προβεί σε αποζημίωση των προσφευγουσών όπως θα το είχε πράξει εάν η δυνατότητα αποζημιώσεως για τα τετραγωνικά μέτρα των ακινήτων τους, για τα οποία δεν αποζημιώθηκαν, αποκλειόταν στο εσωτερικό δίκαιο. Αποφαινόμενο κατά δικαία κρίση, όπως ορίζει το άρθρο 41 της Συμβάσεως, το Δικαστήριο επιδικάζει στις δύο προσφεύγουσες το συνολικό ποσό των 20 000 ευρώ για υλική ζημία. Όσον αφορά την ηθική βλάβη, την οποία οι προσφεύγουσες διατείνονται ότι υπέστησαν, το Δικαστήριο εκτιμά ότι επανορθώθηκε επαρκώς με τη διαπίστωση παραβιάσεως του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

38. Οι προσφεύγουσες ζητούν να τους επιστραφούν τα έξοδα και η δικαστική δαπάνη για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, αλλά καλούν το Δικαστήριο να προσδιορίσει το ποσό.

39. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι πρέπει τα έξοδα και η δικαστική δαπάνη να είναι αναγκαία και εύλογα.

40. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγουσες δεν προσκόμισαν παραστατικά όσον αφορά τα έξοδα και την αμοιβή δικηγόρου. Υπό τις συνθήκες αυτές, απορρίπτει το αίτημά τους.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

41. Το Δικαστήριο κρίνει ότι αρμόζει να υπολογισθεί το ποσοστό των

τόκων υπερημερίας βάσει του επιτοκίου διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενο κατά 3%.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΩΣ,

1. *Απορρίπτει* την προκαταρκτική ένσταση της Κυβερνήσεως.
2. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.
3. *Κρίνει* ότι
  - α) πρέπει το εναγόμενο Κράτος να καταβάλει στις δύο προσφεύγουσες το συνολικό ποσό των 20 000 ευρώ (είκοσι χιλιάδες ευρώ) για υλική ζημία, εντός τριών μηνών από της ημερομηνίας κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική συμφώνως προς το άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως, ως και οποιοδήποτε άλλο ποσό ήθελε οφείλεται για φόρο,
  - β) από της εκπνοής της εν λόγω προθεσμίας και μέχρι της καταβολής, το ποσό αυτό θα προσαυξάνεται με απλό τόκο ίσο προς το ισχύον την περίοδο εκείνη επιτόκιο διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξημένο κατά 3%.
4. *Απορρίπτει* το αίτημα δικαίας ικανοποιήσεως κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη Γαλλική, εν συνεχεία κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 10 Ιουλίου 2003 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού.

[υπογραφή]
/ Søren NIELSEN /
Αναπληρωτής Γραμματέας

[υπογραφή]
/ Peer LORENZEN /
Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ